

درس نوزدهم

وزیران کاردان، شهرهای آباد

ترکان چگونه مردمی بودند و در کجا زندگی می کردند؟

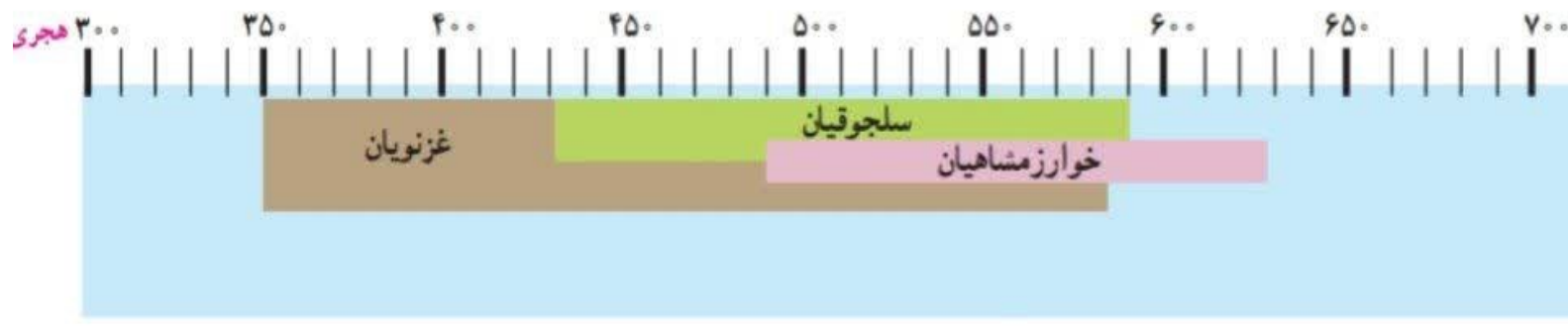
چگونه ترکان مسلمان شدند؟

ورود ترکان به ایران

ترکان مردمی بودند که در نواحی شمال شرقی ایران زندگی می کردند. آنها زندگی قبیله‌ای داشتند و کار اصلی‌شان دامداری بود. با گسترش دین اسلام تا منطقه‌ی ماوراءالنهر، ترکان مسلمان شدند و بعضی از قبایل ترک به تدریج به داخل ایران رفت و آمد می کردند. برخی از ترکان با استفاده از استعدادها و توانایی‌های نظامی خود به دربار پادشاهان نفوذ کردند و به مقامات مهمی چون فرماندهی سپاه رسیدند. آنان پس از مدتی موفق شدند سلسله‌های غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان را تشکیل دهند.

بعد مدتی
ترکان چه
سلسله‌هایی
تشکیل
دادند؟

چگونه بعضی از ترکان به فرماندهی سپاه رسیدند؟

غزنویان

مشهورترین فرمانروای غزنوی که بود؟ و چه کاری انجام داد؟

مشهورترین فرمانروای غزنوی، سلطان محمود غزنوی بود. یکی از کارهای مهم سلطان محمود، لشکرکشی به هند بود. او چند بار به آن سرزمین لشکر کشید؛ در آنجا بت‌خانه‌ها را خراب کرد و گنج‌های فراوانی را به غارت برد و بعد به ایران بازگشت. پس از سلطان محمود، پسرش سلطان مسعود به حکومت رسید.

۸ برج طغرل در شهر ری

سلجوقیان

سلسله سلجوقیان را چه کسی تاسیس کرد؟

سلسله‌ی سلجوقیان را طغرل تاسیس کرد. سلجوقیان حکومتی قدرتمند و قلمرو بسیار وسیعی داشتند. به نقشه‌ی صفحه‌ی بعد توجه کنید. در زمان سلطان ملکشاه سلجوقی، قلمرو سلجوقیان از شرق تا ماوراءالنهر و از غرب تا دریای مدیترانه گسترش یافت. پایتخت سلطان ملکشاه، شهر اصفهان بود.

در زمان ملکشاه سلجوقی قلمرو سلجوقیان چگونه بود؟

خوارزمشاهیان

چرا حکومت سلجوقی ضعیف شد و سرانجام چه شد؟

پس از مرگ سلطان ملکشاه سلجوقی، بین جانشینان او اختلاف افتاد و حکومت سلجوقی ضعیف شد. سرانجام، یکی از فرمانروایان منطقه‌ی خوارزم، آخرین سلطان سلجوقیان را شکست داد و حکومت خوارزمشاهیان را ایجاد کرد. مهم‌ترین سلطان خوارزمشاهیان، سلطان محمد بود. در زمان او، قلمرو ایران از سمت شرق گسترش یافت و کشور ما با مغول‌ها همسایه شد. حکومت خوارزمشاهیان با حمله‌ی مغول‌ها به ایران، برچیده شد.

وزیران کاردان ایرانی

چرا حاکمان ترک تبار از ایرانیان برای وزارت استفاده می کردند؟

حاکمان ترک تبار که از اقوام بیابان گرد بودند، از کشورداری اطلاع چندانی نداشتند. آنها می دانستند که برای اداره ی سرزمین پهناور ایران و جمعیت زیاد آن، باید از افرادی آشنا با کشورداری استفاده کنند. به همین دلیل، وزیران باهوش و خردمند ایرانی را انتخاب می کردند.

یکی از وزیران مشهور سلجوقیان، خواجه نظام الملک توسی بود. وی خدمات زیادی در راه عمران و آبادانی ایران انجام داد.

▲ مسجد جامع رُشتخوار، استان خراسان رضوی، به جا مانده از دوره ی خوارزمشاهیان

رونق دانش، هنر و معماری

• در دوره‌ی حکومت‌های ترک تبار به ویژه سلجوقیان، زبان و ادب فارسی مورد توجه قرار گرفت و در قلمرو

پهناور آنها رواج یافت. از جمله مقرر شد که نامه‌ها و فرمان‌های حکومتی به زبان فارسی نوشته شوند؛ در حالی که

قبل از آن، به زبان عربی نوشته می‌شدند.

قلمرو سلجوقیان
 قلمرو غزنویان
 مرزهای ایران کنونی
 بایتخت

قلمرو غزنویان
 مرزهای ایران کنونی
 بایتخت

■ قلمرو خوارزمشاهیان
 --- مرزهای ایران کنونی
 ■ پایتخت

^ فردوسی شاعر بزرگ ایرانی

از جمله شاعران ایرانی معروف دوره‌ی غزنویان، ابوالقاسم فردوسی است. آیا نام اثر

معروف او را می‌دانید؟ **شاهنامه**

^ تصویر مدرسه‌ی نظامیه

● در دوره‌ی سلجوقیان، به دستور خواجه نظام‌الملک مدارس به نام «نظامیه» در شهرهای بزرگ ساخته شد.

• در این دوره، همچنین مساجد، برج‌ها، مناره‌ها و کاروان‌سراهای باشکوهی بنا شدند.

▲ مسجد جامع ساره

▲ بقایای کاروان‌سرای رباط قره عشق، خراسان شمالی

شهرهای آباد

به طور کلی، در زمان حکومت‌های غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان در ایران همچون گذشته، شغل بیشتر مردم، کشاورزی و دام‌پروری بود. در این دوره، شهرهای بزرگ و آبادی در قلمرو پهناور ایران به وجود آمد. در این شهرها شغل‌هایی چون سفالگری، آهنگری، بافندگی و تجارت رواج داشت. بازرگانی با سرزمین‌های دیگر نیز در این دوره بسیار رونق یافت.

۱. سلسله‌های غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان و دوره حکومت غزنویان طولانی تر بوده است

- ۱- با توجه به خط زمان، سه حکومت ترک تبار را نام ببرید و بگویید دوره‌ی حکومت کدام یک طولانی‌تر بوده است.
- ۲- چگونه برخی از ترکان در ایران به قدرت رسیدند و حکومت تشکیل دادند؟
- ۳- متن درس را مطالعه کنید؛ کدام یک از سه حکومت غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان، اهمیت بیشتری دارند؟ چرا؟
- ۴- در زمان حکومت سلسله‌های ترک تبار، ایرانیان چه نقشی در اداره‌ی امور کشور داشتند؟ چرا؟

۲. برخی از ترکان با استفاده از استعدادها و توانایی‌های خود به دربار شاهان نفوذ کردند و به مقامات مهمی مانند فرماندهی سپاه رسیدند و پس از مدتی موفق شدند حکومت‌هایی در ایران تشکیل دهند.

۳. سلجوقی، زیرا در دوران حکومت آنها زبان و ادبیات فارسی در قلمرو وسیع آنها مورد توجه و گسترش قرار گرفت. همچنین در دوره سلجوقیان به دستور خواجه نظام الملک مدارس به نام (نظامیه) ساخته شد.

۴. حاکمان ترک تبار از اقوام بیابان گرد بودند و از کشورداری اطلاع چندانی نداشتند به همین دلیل آن وزیران باهوش و خردمند ایرانی را برای اداره سرزمین پهناور ایران انتخاب می کردند